

Janusz Chyła

"Sakramentologia patrystyczna w zarysie", Franciszek Drączkowski, Pelplin 2014 : [recenzja]

Forum Teologiczne 16, 265-268

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

egzystencję jednostki w społeczeństwie i kulturze. Miałaby być ona uzupełnieniem socjologii religii lub socjologii moralności.

Zawarte w książce rozważania zgodnie z założeniami mają charakter teoretyczny. Przytacza się zatem stosunkowo mało wyników badań empirycznych, choć niewątpliwie stanowią one tło przeprowadzonego namysłu. Badania są ponadto zawężone do kręgu krajów Europy Zachodniej i Ameryki Północnej. W wyniku przeprowadzonej przez autora refleksji nie otrzymujemy jednak ani zdecydowanie wiążących rozwiązań podejmowanych problemów, ani konkretnych odpowiedzi na postawione pytania. Jedynym jej rezultatem jest raczej wskazanie pewnych perspektyw na przyszłość i możliwych punktów orientacyjnych.

Dyskurs w prezentowanej publikacji zasadniczo jest prowadzony w języku komunikatywnym, co ma niewątpliwie wpływ na dobrą lekturę książki. Autor wzbogacił go licznymi cytatami, które umożliwiają czytelnikowi zapoznanie się z oryginalnymi poglądami wielu klasyków myśli socjologicznej i filozoficznej. Pewnym mankamentem jest wkradający się niekiedy chaos treściowy i powtórzenia poprzednich twierdzeń.

Na podstawie lektury prac autorstwa prof. Mariańskiego można dojść do następującego wniosku. Człowiek żyjący w zsekularyzowanej społeczności nadal odczuwa swoisty „głód duchowy” i szuka sposobów jego zaspokojenia. Coraz rzadziej odnajduje on taką możliwość w tradycyjnych religiach lub wspólnotach wyznaniowych i z tej racji podejmuje on liczne próby tworzenia nowych form duchowości. Sytuacja taka stanowi wyzwanie dla funkcjonujących obecnie religii, zwłaszcza dla chrześcijaństwa w Europie. Wysiłek jego przedstawicieli powinien iść w takim kierunku, aby, umacniając swoją wiarę i zachowując tożsamość, przełożyć treści wyznawanej religii na język bliższy współczesnemu człowiekowi i ukazać ją jako atrakcyjną propozycję, zdolną nie tylko do teoretycznej odpowiedzi na nurtujące pytania egzystencjalne, ale także do zaspokojenia „duchowego głodu” poprzez doświadczenie *sacrum*.

Ks. KAROL JASIŃSKI

Ks. Franciszek Drączkowski, *Sakramentologia patrystyczna w zarysie*, „Bernardinum” Pelplin 2014, s. 200

Nowa Ewangelizacja czerpie siły ze „starych” źródeł. Głoszenie słowa Bożego i sprawowanie sakramentów jest jej początkiem – celem zaś zjednoczenie z Chrystusem, obdarowującym nowym życiem we wspólnocie Kościoła. Nauczanie II Soboru Watykańskiego, postulując odnowę teologii i duszpasterstwa, oprócz

Pisma świętego i Tradycji, jako integralnego przekazu Objawienia, wymienia potrzebę dowartościowania nauczania Ojców Kościoła. Stanowi ono klucz interpretacyjny i nośnik *Depositum fidei*. Mądrość teologów okresu patrystycznego, a zarazem formy jej wyrazu, mimo upływu czasu, zachowują świeżość. Mogą także służyć jako materiał pomocniczy w rozumieniu wielu aktualnych teologicznych kwestii. Sakramenty stanowią syntezę tego, co teoretyczne z tym, co praktyczne. Odnosząc się do historiozbowczych wydarzeń z przeszłości, aktualizują je poprzez liturgię i dają przedsmak eschatologicznego spełnienia. Sakramentologia, jako integrująca dyscyplina teologii przemyślanej i przeżytej, łączy egzegezę biblijną, dogmatykę, liturgikę, teologię moralną i duchowość. Jest również na służbie praktycznego życia chrześcijańskiego.

Książka ks. prof. dr. hab. Franciszka Drączkowskiego, wieloletniego wykładowcy patrologii na KUL w Lublinie, a także w Wyższym Seminarium Duchownym diecezji pelplińskiej oraz toruńskiej, daje odpowiedź na zapotrzebowanie teoretyków i praktyków teologicznej i pastoralnej działalności Kościoła. Autorska przedmowa rozpoczyna się słowami: „Do napisania niniejszej pracy skłoniły mnie prośby wielu kapłanów, dawnych moich uczniów oraz moje wieloletnie doświadczenie dydaktyczne” (s. 7).

Kwestie poruszane w książce bardziej odpowiadają sakramentologii szczegółowej niż ogólnej. Autor nie analizuje zatem pojęcia „sakrament”, nie zajmuje się sporem o liczbę i sposób działania „widzialnych znaków niewidzialnej łaski”. Zagadnienia te – zresztą swoje dogmatyczne dookreślenia – otrzymały dopiero w drugim tysiącleciu chrześcijaństwa.

Publikacja – poza warstwą analityczną – to swoiste kompendium patrystycznych tekstów na temat sakramentów. Autor przytacza liczne cytaty z nauczania Ojców Kościoła z okresu od I do VIII w. Niejako pozwala przemówić samym starożytnym autorom. Z racji liturgicznych, dyscyplinarnych i kulturowych wypowiedzi tych nie należy traktować jako monolitycznej doktryny. Nie występują jednak między nimi – pomimo inaczej rozłożonych akcentów – sprzeczności, ale komplementarność.

Zasadnicza struktura poszczególnych części książki odpowiada siedmiu sakramentom. Poprzedza je przedmowa autora, a dopełnia zakończenie. Do książki dołączone są trzy indeksy: autorów starożytnych, autorów nowożytnych oraz tematyczny. Zróżnicowana obszerność poszczególnych rozdziałów uwarunkowana jest liczebnością tekstów źródłowych, a ta z kolei stopniem zainteresowania poszczególnymi sakramentami w okresie krystalizowania się refleksji nad nimi. Nie bez znaczenia, dla zakresu refleksji, pozostaje również aktualne odczytanie doniosłości teologicznej i pastoralnej poszczególnych sakramentów.

W pierwszym rozdziale, autor podejmując temat chrztu, sygnalizuje przede wszystkim zagadnienia katechumenatu jako kilkuletniego bądź wieloletniego pro-

cesu przygotowania do pełnej inicjacji chrześcijańskiej oraz *metanoi*, która zgodnie z greckim źródłosłowem odnosi się do „rewizji procesu poznawczego” (s. 15). Zanim katechumenowi umożliwiono przyjęcie chrztu, jego nawrócenie było weryfikowane skrutyniami i świadectwem „poręczyciela”. Nawrócenie musiało być potwierdzone owocami. Pierwszą część kończy opis chrzcielnej liturgii jerozolimskiej oraz mediolańskiej. Aktualny przebieg celebracji w dużej mierze zbieżny jest z ówczesnym.

Drugi rozdział odnosi się do sakramentu bierzmowania. Sakrament ten – w okresie od I do V w. – był udzielany zazwyczaj z pozostałymi sakramentami inicjacji, choć już wówczas rozumiano go jako dar odrębny. Potwierdził to I synod w Orange (441), definiując ryt nakładania rąk przez biskupa i namaszczenie krzyżem terminem *confirmatio*.

Z kolei trzeci rozdział poświęcony ostatniemu z sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego – Eucharystii – jest najobszerniejszy z tej grupy. Materiał źródłowy – jak zauważa ks. Drączkowski – jest zaczerpnięty z katechez, homilii, kazań, mów i listów. Są to głównie źródła pastoralne. Nauka o Eucharystii obecna jest „we wszystkich nieomal przekazach patrystycznych pochodzących z I wieku i początków II, jak i późniejszych, do VIII wieku włącznie” (s. 39). W książce znalazły się następujące zagadnienia: „Eucharystia – lekarstwo nieśmiertelności”, „Opis liturgii eucharystycznej z połowy II wieku”, „Eucharystia w obliczu herezji II i III wieku”, „Forma i częstotliwość przyjmowania Ciała i Krwi Pańskiej”. Forma zobrazowana jest opisem pochodzącym od św. Cyryla Jerozolimskiego. Przyjmowano wówczas Komunię Świętą pod dwiema postaciami, czyniąc dla Ciała Pańskiego z dłoni „niby tron”. Częstotliwość przyjmowania Eucharystii różnie się kształtowała. Od częstego, nawet codziennego w pierwszych czterech wiekach, po rzadkie w późniejszym okresie. Temat Eucharystii wieńcza: „Postulaty dotyczące pobożności eucharystycznej” i zagadnienie: „Owoce Eucharystii”.

Kolejne dwa rozdziały książki traktują o sakramentach uzdrowienia chrześcijańskiego. W pierwszym z nich, mówiącym o sakramencie pokuty, autor omawia starożytne przekonanie o jednorazowym skutecznym nawróceniu przypieczętowanym chrztem. *Pasterz Hermasa* jest tego świadectwem. Dla osób, które po chrzcie traktowanym jako *Poenitentia prima* ciężko zgrzeszyły, przewidywano *poenitentia saecunda*. „Druga pokuta” była zarazem ostatnią. Ten akt pojednania z Bogiem i Kościołem poprzedzała wieloletnia publiczna ekspiacja. W jednym z listów św. Bazylego Wielkiego znajduje się „Wykaz kar pokutnych”. Omawiając „Obrzęd pojednania z Kościołem”, ks. Drączkowski podkreśla jego wymiar wspólnotowy. Drugiemu z sakramentów uzdrowienia chrześcijańskiego – namaszczeniu chorych, podobnie jak bierzmowaniu, z wcześniej wspomnianych motywów nie poświęcono dużo uwagi. Znajdujemy jednak świadectwa starożytnej praktyki udzielania tego sakramentu i jego teologicznego rozumienia.

Ostatnie dwa rozdziały zawierają obszerny materiał odnoszący się do sakramentów będących – zgodnie z nazewnictwem Katechizmu Kościoła Katolickiego – w służbie komunii. Omawiając kapłaństwo, rozumiane jako prezbiterat i biskupstwo, autor podejmuje kwestie formacji moralno-ascetycznej i intelektualno-duchowej. Analizuje następnie kerygmat, formy jego przekazu, przymioty głosiciela, sprawowanie kultu Bożego i posługę pasterską – troskę o zdrowie dusz. Rozdział ten kończy refleksja o „pięknie, wzniosłości i wielkości kapłaństwa”. Przewodnikami refleksji o sakramencie małżeństwa są w książce Klemens Aleksandryjski i Jan Chryzostom. Analiza nauczania pierwszego z nich pozwala dostrzec Boży plan wpisany w płodną na wielu poziomach miłość małżeńską oraz rodzinę tworzoną w oparciu o wiarę w Chrystusa. Jan Chryzostom w interpretacji Listu do Efezjan przybliży teologię chrześcijańskiego małżeństwa. Praktyczne wskazówki zawarte w tej części książki z powodzeniem mogą być wykorzystane w formacji kandydatów do małżeństw i w katechezie małżeńskiej.

Celem omawianej książki nie jest wyczerpujący wykład z zakresu sakramentologii patrystycznej. Z racji niezbyt dużej objętości nie pretenduje nawet do tego. Autor zakłada pozostawienie pewnego niedosytu u czytelnika. I paradoksalnie uważa to odczucie za pozytywny symptom, bowiem głód wiedzy może skłonić do osobistych poszukiwań, a materiału do studium jest dużo. „Na tych bezkresnych wprost łąkach każdy znajdzie na pewno wszelką różnorodność roślin i kwiatów, które go zainteresują i zachwyca” (s. 181).

Ks. Drączkowski, autor blisko czterdziestu książek – w ostatnim czasie szczególnie z zakresu opracowanej przez niego wykresograficznej metody teologicznej – z pasją dzieli się owocami zachwyty Bożymi darami w postaci sakramentów. Jego dydaktyka, znamionowana duszpasterską wrażliwością, nosi ślady wielu osobistych przemyśleń. Konstatując, możemy stwierdzić, że uniwersalne nauczanie Ojców Kościoła na temat sakramentów, pomaga aktualizująco i tworczo odczytać je w każdej epoce. Dowodem jest omówiona publikacja.

Ks. JANUSZ CHYLA

Sprawozdanie z konferencji *Ochrona Dóbr Kultury. Aktualne problemy* (27 XI 2014 Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie)

„Dobrem kultury” możemy nazwać każdy przedmiot ruchomy lub nieruchomy, dawny lub współczesny, mający znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturowego ze względu na wartość historyczną lub artystyczną. Zalicza się do niego